МУНИЦИПАЛЬНИ УЧРЕЖДЕНИ
«ГУЬМСАН МУНИЦИПАЛЬНИ К1ОШТАН ШКОЛАЛ ХЬАЛХАРА ДЕШАРАН УРХАЛЛА»
Муниципальни бюджетни школал хьалхара дешаран учреждени
«Гуьмсан муниципальни к1оштан Гуьмсе-г1алин
«Берийн беш № 11 «Нана»

Мастер-класс «Нохчийн халкъан каде ловзарш»

(районерчу семинарехь дакъалацар, нохчийн меттана лерина йолчу)

Кечйинарг:
кхетош-кхиорхо
Селимбаева Х.М.

2022 шо

1алашо: белхан накъосташна нохчийн къоман каде ловзарийн истори, маь1на довзийтар; нохчийн халкъан каде ловзарш довзийтар; уьш берийн бешахь кхочушдаран мехалла хаийтар.

Мастер класс д1айахьар:

Кхетош-кхиорхо: Маршалла ду шуьга, сийлахь мах хадорхой, хьоме белхан накъостий! Со цхьайтталг1ачу «Нана» ц1е йолчу берийн бешара кхетош- кхиорхо йу - Селимбаева Хедижат Магамедовна. Тахана аса дуьйцар ду, нохчийн къоман каде ловзарех лаьцна.

Халкъан дахар а, культура а йуьйцучу хенахь коьртаниг санна лара дезаш ду цхьа хума: физкультура халкъан культуран цхьа аг1о йу.

Шайн йукъараллин кхиаран новкъахь нохчаша шайн, халкъан 1адаташца а, ламасташца а йог1уш йолу къоман культура кхоьллина, физически культура а чулоцуш йолу. Нохчийн къоман физически культуран коьрта декъана йукъадог1у: халкъан каде ловзарш. Оцу ловзаршкахь кхиош вара нохчаша х1инцца шен дахар долош волу жима стаг, дахарехь нислуш йолчу чолхечу киртигашна а кечвеш вара иза. Цуьнца цхьаьна 1амавора иза йукъараллехь шен меттиг хаа, воккхачуьнга ладог1а, ткъа оьшучохь-дерриг а жоьпалла шена т1елаца.

Доккха маь1на дара ловзаршкахь шена дуьхьал верг лара 1амор, мел г1орасиз и велахь а. Иштта, ловзаршкахула, д1абулуьйтура кхиазхой, бераш халкъан культурах, х1унда аьлча оцу тайпанчу ловзаршкахь шуьйра пайда оьцура тайп-тайпанчу дагардарех, аларех, эшарех, ширачу дийцарех, халкъан хазна а, орамаш а, схьадаларш а хила лаьтташ долчу.

Аса а къахьоьгу тхан берийн бешара школазхошна нохчийн къоман физически культура йовзийтарехь, ткъа къаьсттина тидам т1ебохуьйту кадечу ловзаршна. Кхочушдо тайп-тайпана нохчийн къоман каде ловзарш.

Ткъа х1инца аса кхойкху сан белхан накъостий царех цхьадолу ловзарш кхочушдан, церан маь1на даста а.

«Хьаша ларар»

Чувеъна хьаша ларвар –вайн къоман ворх1е дайшкара дуьйна схьадог1уш г1иллакх ду.Оцу ламастах доьзна, ловзарш а кхоллалуш хилла берашна йуккъехь.Иштточарех ду «Хьаша ларвар» ц1е йолу ловзар.

Довзийтар. Ловзар долалуш лаьттах гуо баьккхина сиз хьокху. Иза х1усам ю. Цуьнан барам ловзуш долчу берийн бараме хьаьжжина хуьлу. Кхаж а тосий, х1усамда а, хьаша а къаставо. И ший а гуона юккъе а

волу,шимма а г1ожанан цхьацца аг1о схьалоцу. Гуонна арахь болчара буьрканаш кхуьйссу, хьешана кхетийта г1ерташ. Цхьана куьйга г1аж лаьцна волчу х1усамдас, вукха куьйга и буьрканаш хьешана т1е ца кхоьтуьйтуш, йухаетта. Иштта ларво цо шен хьаша. Хьешана буьрка кхетахь, и ледарло шегара йалийтина волу х1усамда эшна лору. Т1аккха цунна ловзучара, гуо а бой, т1ехбеттамаш бо: «Хьоьга хьаша лар ца вела, хьо хьайн х1усман да вац»-бохуш.

Цара де боху цхьа х1ума кхочушдан дезаш а хуьлу эшна волу «х1усамда»: йа хелхаваьлла, йа туьйра дийцина (1-ра сурт).

Ловзаро кхиадо: чехкалла, каделла, геннара хьажийна х1ума нийса кхоссар а, и. д1. кх.

Сурт 1

« Гали чу когаш а боьхкина вадар»

Довзийтар. Ловза ши сиз хьокху- старт (вадар д1адоладо сиз) а, финиш (вадар дерзадо сиз) а. Декъашхой д1анисло стартан сизехь. Д1абовдарна хаам ма-бинна, къийсамехь дакъалоцурш бевдда а, кхийссалуш

а, шайн ма хуьллу финише д1акхача г1ерта. Т1аккха стартан сизе юхабог1у (2-г1а сурт).

Ловзаран бакъонаш: 1.Гали ц1ена (даьтт1а доцуш) хила деза. 2)Д1а а схьа а водуш, куьг лаьттах хьакхадалийта ца магадо.

Ловзаро кхиадо:чехка- нуьцкъаллийн а, дег1ан меженийн боламехь вовшашца уьйр хилийтаран а хьуьнарш.

Сурт 2

«Мушца д1атакхавар»

Довзийтар.4-5 м беха, йуккъехь цхьа билгало йолуш болу,муш сиз т1ебуьллу.Тобанаш дуьхь-дуьхьал а йоьрзий, сизана дехьа а, сехьа а д1ах1уьтту.Х1ора тобанера цхьацца ловзархочо(мог1анан т1аьххьарниг) муш йуьхьиг цхьана куьйга лоцу. Царна 1-2 м т1ехьа лаьттахь совг1ат 1уьллу. Къийсалучара шина куьйга муш схьа а лоций, цхьана хаамца дуьхьал къийсалурш сизал сехьа шаьш долчу аг1ор баха г1ерта.Царах хьалха лаьттара совг1ат схьаэцна тоба тулу (3-г1а сурт).

Ловзаро кхиадо: нуьцкъаллин хьуьнарш.

Сурт 3

Нохчийн халкъан каде ловзарш кхочушдаро кхиабо школазхойн физически культуре, халкъе безам, ткъа иштта доьналлин, нуьцкъаллин хьуьнарш кхиадо, довзуьйту къоман 1адаташ, доттаг1алла ч1аг1до.